

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОЇ
РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 07-211М групи

Спеціальності 231 Соціальна робота

Освітньо-професійної програми «Соціальна
робота»

Юлія СОЛОХА

Керівник: к. пед. наук, доцент Володимир ГУРІЧ

Рецензент: Олег ГОРОБЕЦЬ, завідувач філією БО
«Благодійний фонд «Деполь Україна» м. Одеса

Івано-Франківськ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	
ЯК ОБ’ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	
1.1. Трудова і професійна реабілітація як інструмент інтеграції людей з інвалідністю в суспільство.....	8
1.2. Аналіз нормативно-правової бази забезпечення права людини з інвалідністю на працю та зайнятість.....	16
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ ЗАВДАНЬ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРУДОВОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	
2.1. Діяльність громадських організацій, спрямована на збереження трудової активності людей з інвалідністю.....	20
2.2. Співпраця громадських організацій із державними установами, з приватним сектором і міжнародними організаціями	24
2.3. Перспективи розвитку та шляхи вдосконалення системи реабілітації та працевлаштування людей з інвалідністю через створення соціальних підприємств громадськими організаціями.....	29
РОЗДІЛ 3. ПРОЄКТ СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
	33

.....	
3.1. Обґрунтування актуальності проєкту та організаційні аспекти його реалізації.....	33
3.2. Рекомендації щодо проведення заходів проєкту та методів моніторингу і оцінки ефективності.....	47
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	59
Додаток А.	59
Додаток Б.	60
Додаток В.	61
Додаток Г.	62

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті сучасного геополітичного клімату кількість людей з інвалідністю все частіше збільшується через збройні конфлікти та війни. Ця ситуація породжує виклик для національних та міжнародних громадських структур та організацій, змушуючи активно займатися соціально-трудовою реабілітацією цієї вразливої групи. Забезпечення ефективної громадської діяльності в цьому напрямку стає стратегічно важливим завданням, оскільки воно може стати визначальним фактором у подоланні труднощів інтеграції та психосоціальної адаптації.

Однією з ключових актуальних проблем в Україні є відсутність комплексного розуміння та систематизації ефективних підходів до громадської діяльності у сфері соціально-трудової реабілітації ветеранів та людей з інвалідністю в умовах військових подій. Недостатність цього знання ускладнює розробку та впровадження належних програм та стратегій, призначених для оптимізації соціального та професійного розвитку зазначених категорій населення.

Отже, виходячи з описаної нами проблематики, було обрано тему дослідження – **«Громадська діяльність із соціально-трудової реабілітації людей з інвалідністю в умовах воєнного стану»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано відповідно до наукової теми кафедри філософії, соціології та соціальної роботи «Сучасні технології формування професійної активності в умовах трансформації сучасного українського суспільства» (державний реєстраційний № 0117U006790). Тему роботи обговорено та затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та соціальної роботи (протокол від 11.09.2023 № 1, від 02.09.2024 №1), а також наказом по Херсонському державному університету.

Мета: розробка та обґрунтування шляхів ефективної соціально-трудової реабілітації людей з інвалідністю через залучення громадських організацій у період воєнного стану.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати вплив воєнного стану на соціально-трудова ситуацію людей з інвалідністю;
- 2) оцінити діяльність громадських організацій, спрямовану на підтримку осіб з інвалідністю;
- 3) визначити ефективні методи реабілітації людей з інвалідністю в умовах військових дій;
- 4) дослідити роль соціальних підприємств у розширенні можливостей працевлаштування;
- 5) розробити рекомендації для покращення діяльності громадських організацій у сфері працевлаштування;
- 6) запропонувати систему моніторингу ефективності реабілітаційних програм для людей з інвалідністю.

Об'єкт дослідження: процеси соціально-трудової реабілітації людей з інвалідністю.

Предмет: громадська діяльність та її ефективність у підтримці соціально-трудової реабілітації людей з інвалідністю під час воєнного стану.

Методи:

- контент-аналіз науково-методичних джерел відповідно до теми кваліфікаційної роботи;
- аналіз нормативних документів та законодавчої бази відповідно до об'єкту дослідження;
- соціологічне опитування та інтерв'ю для збору даних про потреби людей з інвалідністю;
- порівняльний аналіз існуючих реабілітаційних програм;

– експертне оцінювання діяльності громадських організацій у сфері реабілітації.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення діяльності громадських організацій у сфері соціально-трудової реабілітації, а також для розробки та впровадження соціальних підприємств, які створять робочі місця для людей з інвалідністю, підвищуючи їхню фінансову та соціальну незалежність, якість життя.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були обговорені під час засідань і попередніх захистів кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри філософії, соціології та соціальної роботи (протоколи від 11.09.2023 № 1, від 02.09.2024 № 1). Результати дослідження стали предметом доповіді під час I Регіональної науково-практичної конференції «Теорія та практика соціальної роботи: досвід, сучасний стан, стратегії» для здобувачів вищої освіти та молодих науковців (03-04 грудня 2024 року, м. Івано-Франківськ).

За результатами дослідження підготовлено до друку наукову статтю: Солоха Ю. С. Роль громадських організацій у працевлаштуванні людей з інвалідністю в Україні. Магістерські студії: електронний альманах. 2024. Вип. XXIV. С.. У рамках магістерської роботи був створений проєкт соціального підприємства у сфері громадського харчування – кав'ярню. Апробацію пройдено на акселераторстві від Дія.Бізнес «Відважна 2. Масштабування та диджиліталізація» в напрямку «Безбар'єрність» (Київ, 2024).

Структура та обсяг. Робота складається з трьох розділів, семи підрозділів, висновків, переліку використаних джерел (41 найменування) та додатків. Основний зміст викладено на 53 сторінках .

РОЗДІЛ 1.

РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Військовий стан в Україні, спричинений повномасштабним вторгненням Росії, суттєво вплинув на всі сфери життя суспільства, у тому числі й на систему соціальної роботи, актуальність якої відчули на собі українці. Наслідки війни особливо гостро пізнають соціально вразливі верстви населення, зокрема особи з інвалідністю. Зростання кількості людей з інвалідністю внаслідок бойових дій, погіршення їх психологічного стану, обмеження доступу до реабілітаційних послуг та соціальної інфраструктури – це лише деякі з викликів, що постали перед соціальними працівниками в умовах війни.

На сьогоднішній день реабілітація людей з інвалідністю набуває особливої актуальності, адже вона спрямована не лише на відновлення фізичного і психічного здоров'я, а й на забезпечення соціальної адаптації та інтеграції в суспільство названої групи людей в умовах нових реалій. Особливого значення набуває трудова та професійна реабілітація, що допомагає особам з інвалідністю відновити професійні навички або набуті нових, знайти роботу та забезпечити себе матеріально, що є важливим чинником їх психологічної стійкості та соціальної адаптації в умовах воєнного стану.

Незважаючи на війну та зменшення кількості підприємств в Україні, число працюючих людей з інвалідністю в 2023-му році майже не змінилося. За даними Фонду соціального захисту людей з інвалідністю, на 72 380 підприємствах працювало 403 453 особи з інвалідністю, що лише на 0,1% (297 людей) перевищує відповідний показник 2022-го року.

Оскільки більшість людей з інвалідністю в Україні (86,7%) мають другу та третю групу інвалідності, питання їхньої зайнятості залишається вкрай важливим. Для сприяння економічній незалежності цієї категорії населення Верховна Рада України влітку 2023-го року прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо верифікації відомостей в окремих системах та реєстрах» №3191-ІХ. Цей закон спрощує обмін інформацією про людей з інвалідністю, які можуть працювати, між Фондом соціального захисту людей з інвалідністю та Державною службою зайнятості, що має полегшити процес їх працевлаштування [1].

1.1 Трудова і професійна реабілітація як інструмент інтеграції людей з інвалідністю в суспільство

Трудова реабілітація є важливим інструментом соціальної інтеграції людей з інвалідністю, спрямованим на відновлення їхньої працездатності та забезпечення гідної зайнятості. Розглянемо трактування цього поняття в українських базових джерелах:

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні» (1991): «З метою реалізації творчих і виробничих здібностей людей з інвалідністю та з урахуванням індивідуальних програм реабілітації їм забезпечується право працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом» [2, Ст. 17].

2. Закон України «Про реабілітацію людей з інвалідністю в Україні» (2005): «Трудова реабілітація передбачає тренування відновленої моторної здатності з використанням засобів реабілітації з метою створення особі з інвалідністю, дитині з інвалідністю умов для праці по можливості у звичайному виробничому середовищі за допомогою індивідуальних заходів [3].

Індивідуальні заходи, що розробляються з урахуванням здібностей і бажань особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю, повинні передбачати:

- створення умов для отримання найвищої можливої професійної кваліфікації;
- працевлаштування (професійну освіту, професійні підготовку, перепідготовку, перекваліфікацію), при якому інвалідність якнайменше заважатиме виконанню професійних обов'язків;
- пристосування робочого місця (місця навчання) з урахуванням безпеки та особливих потреб особи з інвалідністю;
- використання спеціальних пристосувань та/або одягу, необхідного у зв'язку з характером інвалідності.

Трудова реабілітація людей з інвалідністю, дітей з інвалідністю здійснюється відповідно до їх індивідуальних програм реабілітації та в разі необхідності супроводжується медичним спостереженням за ними» [3, Ст.19].

Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні (2021) розглядає трудову реабілітацію як комплекс заходів, спрямованих на створення умов для реалізації права людей з інвалідністю на працю та зайнятість, що включає професійну орієнтацію, професійну освіту, професійну підготовку і перепідготовку, підвищення кваліфікації, працевлаштування та супровід при працевлаштуванні. «Всі громадяни незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я мають умови та можливості для працевлаштування, отримання фінансових та інших ресурсів для заняття підприємництвом чи самозайнятістю» [4].

Як зазначається у спеціальній літературі, залежно від потреб та можливостей особи з інвалідністю трудова реабілітація може включати такі види заходів:

- «професійна орієнтація та консультування: допомога у виборі професії з урахуванням інтересів, здібностей, стану здоров'я та потреб ринку праці;
- професійне навчання та перекваліфікація: надання можливості здобути нову професію або підвищити кваліфікацію в навчальних закладах або на виробництві;
- допомога в працевлаштуванні: сприяння в пошуку підходящої роботи, організація стажування, співпраця з роботодавцями;
- створення спеціальних умов праці: адаптація робочих місць до потреб людей з інвалідністю, забезпечення доступу до приміщень та обладнання, надання допомоги асистента;
- соціальна адаптація на робочому місці: допомога в адаптації до нового колективу та умов праці, психологічна підтримка, соціальний супровід» [5].

Війна в Україні суттєво ускладнила процес трудової реабілітації людей з інвалідністю, створивши нові бар'єри та виклики.

Проаналізувавши різні джерела інформації, ми можемо зробити припущення, що серед тих проблем працевлаштування в умовах війни, з якими стикаються особи з інвалідністю, можуть бути:

- 1) скорочення робочих місць: війна призвела до закриття багатьох підприємств, скорочення виробництва та зростання безробіття, що обмежує можливості працевлаштування для всіх, у тому числі і для людей з інвалідністю;
- 2) обмежена мобільність: руйнування транспортної інфраструктури, відсутність адаптованого транспорту, небезпека пересування ускладнюють доступ людей з інвалідністю до потенційних робочих місць;
- 3) психологічні труднощі: стрес, тривога, посттравматичний синдром можуть негативно впливати на працездатність та соціальну адаптацію людей з інвалідністю;

4) дискримінація: на жаль, деякі роботодавці можуть не бажати наймати людей з інвалідністю, побоюючись зниження продуктивності праці або додаткових витрат на адаптацію робочого місця.

Водночас, за версією порталу Work.ua, з'явилися й нові можливості, які важливо використати для забезпечення зайнятості та соціальної інтеграції цієї категорії населення [13]:

1) дистанційна робота: війна стимулювала розвиток дистанційної роботи, що розширює можливості працевлаштування для людей з інвалідністю, які мають обмежену мобільність;

2) нові професії: війна створила попит на нові професії, пов'язані з інформаційними технологіями, логістикою, психологічною допомогою тощо. Особи з інвалідністю можуть успішно освоїти ці професії та знайти роботу;

3) соціальна відповідальність бізнесу: багато компаній усвідомлюють важливість соціальної відповідальності та готові створювати інклюзивні робочі місця для людей з інвалідністю;

4) державна підтримка: уряд України продовжує реалізовувати програми підтримки зайнятості людей з інвалідністю, зокрема надає пільги роботодавцям, які наймають таких працівників;

5) громадські організації: активно допомагають особам з інвалідністю в пошуку роботи, професійній орієнтації та адаптації на робочому місці.

Ураховуючи особливості сьогодення – воєнний стан у країні, для ефективної трудової реабілітації людей з інвалідністю необхідний комплексний підхід, який передбачає:

1) забезпечення рівних прав та можливостей для людей з інвалідністю у сфері зайнятості;

2) надання допомоги роботодавцям, які створюють інклюзивні робочі місця;

- 3) поширення інформації про можливості працевлаштування для людей з інвалідністю;
- 4) допомога в подоланні стресу та травматичного досвіду;
- 5) допомога в адаптації на робочому місці та в побуті.

Війна створює, як зазначено вище, значні труднощі для трудової реабілітації людей з інвалідністю, виявляючи в цьому плані нові можливості. Важливо використати ці можливості та забезпечити комплексну підтримку людей з інвалідністю для їх успішної інтеграції на ринку праці.

В умовах воєнного стану роль держави, громадських організацій та роботодавців у забезпеченні ефективної трудової реабілітації набуває особливого значення. Держава повинна створити чітку нормативно-правову базу, яка гарантуватиме рівні права та можливості людей з інвалідністю у сфері зайнятості, захищатиме їх від дискримінації та стимулюватиме роботодавців до створення інклюзивних робочих місць; здійснювати фінансову підтримку в забезпеченні фінансування програм трудової реабілітації, професійного навчання та перекваліфікації людей з інвалідністю, а також надавати пільги роботодавцям, які наймають таких працівників; сприяти створенню доступного середовища для людей з інвалідністю, включаючи адаптований транспорт, доступні будівлі та інформаційні ресурси [2; 6]. Не менш важливо проводити інформаційні кампанії для підвищення обізнаності суспільства про питання інвалідності та можливості працевлаштування людей з інвалідністю.

Для розвитку ефективної системи трудової реабілітації людей з інвалідністю в Україні необхідно залучати міжнародний досвід та ресурси. Важливу роль у наданні соціальних послуг особам з інвалідністю, таких як соціальний супровід, психологічна підтримка, допомога в побуті, відіграють також громадські організації. Вони можуть здійснювати професійну орієнтацію, навчання та

перекваліфікацію людей з інвалідністю, а також сприяти їх працевлаштуванню.

Громадські організації можуть виступати адвокатами прав людей з інвалідністю та здійснювати громадський моніторинг щодо дотримання законодавства у сфері зайнятості. В Україні такими громадськими організаціями, що зарекомендовали себе у сфері трудової реабілітації людей з інвалідністю, є:

- громадська спілка «Всеукраїнське громадське об'єднання «Національна Асамблея осіб з інвалідністю України»: найбільша організація, що об'єднує людей з інвалідністю та їх сім'ї, займається захистом прав та інтересів людей з інвалідністю в різних сферах, включаючи зайнятість;
- громадська організація «Ліга сильних»: організація, що захищає права людей з інвалідністю та просуває ідеї інклюзії, зокрема у сфері зайнятості;
- громадська організація «Інститут громадянських свобод»: організація, що займається захистом прав людини, у тому числі прав людей з інвалідністю, проводить моніторинг та адвокацію;
- громадська організація «Відкриті двері»: надає соціальні послуги особам з інвалідністю, включаючи професійну реабілітацію та працевлаштування;
- благодійний фонд «Карітас України»: надає різноманітну допомогу вразливим верствам населення, включаючи людей з інвалідністю, має програми з трудової реабілітації та соціальної адаптації.

Створюючи інклюзивні робочі місця, роботодавці повинні враховувати їхню адаптованість до потреб людей з інвалідністю та забезпечувати рівні можливості для кар'єрного зростання. Важливо гарантувати недискримінаційний підхід до найму та просування по службі людей з інвалідністю. Роботодавці можуть впроваджувати

програми корпоративної соціальної відповідальності, спрямовані на підтримку людей з інвалідністю.

Створення в умовах війни такої системи трудової реабілітації людей з інвалідністю, яка б враховувала їхні потреби, забезпечувала рівні права та можливості у сфері зайнятості та сприяла їх соціальній інтеграції, потребує спільних зусиль держави, громадських організацій і роботодавців.

Війна в Україні суттєво вплинула на ринок праці, змінивши попит на спеціалістів різних галузей. Для людей з інвалідністю це створює додаткові труднощі у працевлаштуванні, проте, як підкреслювалося вже, відкриває нові можливості. Професійна переорієнтація та перекваліфікація стають важливими інструментами для адаптації до змін на ринку праці та забезпечення конкурентоспроможності людей з інвалідністю.

Необхідність професійної переорієнтації та перекваліфікації зумовлена певними чинниками:

1. Зміна попиту на професії. Війна призвела до зменшення попиту на спеціалістів у деяких галузях (наприклад, туризм, готельно-ресторанний бізнес) та збільшення попиту в інших (наприклад, ІТ, логістика, медицина).

2. Обмеження мобільності. Для людей з інвалідністю з обмеженою мобільністю важливо освоювати професії, які можна виконувати дистанційно або в спеціально обладнаних умовах.

3. Психологічні аспекти. Війна може вплинути на вибір професії або необхідність зміни діяльності через психологічні травми або стрес.

До особливостей професійної переорієнтації та перекваліфікації людей з інвалідністю в умовах війни відносимо:

- індивідуальний підхід: програми переорієнтації та перекваліфікації мають враховувати індивідуальні потреби та

можливості кожної особи з інвалідністю, їх стан здоров'я, освіту, досвід та професійні інтереси;

- доступність: навчання має бути доступним для людей з інвалідністю, включаючи дистанційні форми навчання, адаптовані програми та спеціальне обладнання;

- психологічну підтримку: важливо забезпечити психологічну підтримку особам з інвалідністю під час переорієнтації та перекваліфікації, допомогти їм подолати стрес та адаптуватися до нових умов;

- актуальність: програми навчання мають бути актуальними та відповідати потребам ринку праці в умовах війни;

- практичну спрямованість: важливо забезпечити практичну підготовку та стажування для людей з інвалідністю, щоб вони могли успішно застосувати набуті знання та навички на практиці.

Професійна переорієнтація та перекваліфікація людей з інвалідністю є важливим інструментом їх адаптації до змін на ринку праці в умовах війни. Ефективна реалізація цих процесів потребує комплексного підходу та спільних зусиль держави (за рахунок розробки та фінансування програм професійної переорієнтації та перекваліфікації, створення стимулів для роботодавців, які наймають людей з інвалідністю), громадських організацій (надання інформаційних та консультаційних послуг, організація навчання, сприяння працевлаштуванню) та роботодавців (створення інклюзивних робочих місць, надання можливостей для професійного розвитку та кар'єрного зростання людей з інвалідністю). Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності людей з інвалідністю, забезпеченню їх зайнятості та покращенню якості життя.

1.2 Аналіз нормативно-правової бази забезпечення права людини з інвалідністю на працю та зайнятість

Законодавство України гарантує особам з інвалідністю право на працю та належні умови праці. Конституція України (1996), Закон України «Про зайнятість населення» (2012) та Кодекс законів про працю (1996) закріплюють рівні можливості в працевлаштуванні та захист від дискримінації для всіх громадян, включаючи людей з інвалідністю [6, 8].

Держава зобов'язана забезпечити професійне навчання та створити умови для реалізації трудового потенціалу кожного. Закон України «Про охорону праці» (1992) покладає на роботодавців відповідальність за створення належних умов праці для людей з інвалідністю з урахуванням їх індивідуальних потреб, визначених медико-соціальними експертними комісіями та індивідуальними програмами реабілітації [7].

Українське законодавство гарантує право на професійне навчання та безкоштовну допомогу в працевлаштуванні всім громадянам, звертаючи особливу увагу на захист людей з інвалідністю від дискримінації. Це закріплено в Законі України «Про зайнятість населення» (2012) [6].

Крім того, Закон України «Про охорону праці» (1992) зобов'язує роботодавців створювати належні умови праці для співробітників з інвалідністю. Ці умови мають відповідати висновкам медико-соціальних експертних комісій та індивідуальним програмам реабілітації кожного працівника [7].

Закон України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні» є ключовим документом, який визначає політику держави щодо людей з інвалідністю. Він встановлює квоту в розмірі 4% робочих місць для людей з інвалідністю на підприємствах [7].

Питання зайнятості розглядається в контексті реабілітації, що підкреслює важливість трудової активності для соціальної інтеграції людей з інвалідністю. Закон України «Про реабілітацію людей з інвалідністю в Україні» передбачає «створення умов для здобуття освіти, професійної перепідготовки та працевлаштування людей з інвалідністю з урахуванням їх індивідуальних можливостей» [3].

Створення доступного середовища для всіх, включаючи людей з інвалідністю, є важливою складовою державної політики України. Окрім законодавчих актів, важливу роль відіграють Державні будівельні норми України, які регулюють проектування та будівництво об'єктів з урахуванням потреб різних груп населення. Доступність, згідно з цими нормами, означає не лише фізичну можливість потрапити та пересуватися будівлею чи спорудою, а й можливість вільно отримувати інформацію та орієнтуватися в просторі. Норми містять детальні вимоги до планування, санітарно-гігієнічних умов, засобів безпеки та інформаційного забезпечення об'єктів [19].

Комплексний підхід до створення безбар'єрного простору в Україні відображено в «Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року». Цей документ визначає стратегічні цілі, завдання та очікувані результати в цій сфері, ґрунтуючись на аналізі поточного стану та ключових проблем. Стратегія охоплює всі сфери життя, включаючи зайнятість, освіту, охорона здоров'я, транспорт та соціальний захист [4].

Важливу роль у забезпеченні доступності для людей з інвалідністю в Україні відіграють міжнародні документи. Зокрема, Конвенція ООН про права людей з інвалідністю, ратифікована Україною у 2009-му році, зобов'язує державу вживати різноманітні заходи для створення безбар'єрного середовища [9].

Сумарно вищенаведені нормативні документи передбачають:

- розробку стандартів доступності для будівель, транспорту, інформації та послуг;
- забезпечення доступності підприємств та організацій, що надають послуги населенню;
- проведення інформаційних кампаній з питань доступності;
- забезпечення доступу до інформації в різних форматах, включаючи шрифт Брайля та послуги сурдоперекладу;
- сприяння використанню доступних інформаційно-комунікаційних технологій.

Конвенція, підкреслюючи відповідальність уряду за захист прав людей з інвалідністю та створення умов для їх повноцінної участі в житті суспільства, відіграє ключову роль у визначенні обов'язків уряду. У зазначеному документі акцентовано увагу на важливості недискримінаційної політики та позитивного ставлення до людей з інвалідністю [14].

Окрім Конвенції, важливе значення мають принципи Універсального Дизайну, які закликають до створення середовища, доступного для всіх, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Це означає, що середовище має бути рівним, гнучким, зрозумілим, толерантним до помилок, зручним у використанні та доступним для людей з різними сенсорними можливостями [21].

Таким чином, забезпечення доступності робочого середовища для людей з інвалідністю є пріоритетом як на національному, так і на міжнародному рівні. Українське законодавство не лише визначає теоретичні основи доступності, а й пропонує конкретні механізми та інструменти для її реалізації.

Розглядаючи реабілітацію людей з інвалідністю в умовах воєнного стану, можна відзначити, що ця сфера набула особливої актуальності. Поєднання фізичної, психологічної та соціальної реабілітацій є необхідним для інтеграції людей з інвалідністю в

суспільство, адже війна суттєво погіршила доступ до послуг, соціальної інфраструктури та можливостей працевлаштування. Досвід 2023-го року показує важливість не лише законодавчої підтримки, але й розвитку соціальних ініціатив і адаптивних робочих місць. Сучасна соціальна робота потребує комплексного підходу, що включає державну підтримку, зусилля громадських організацій і заохочення соціальної відповідальності бізнесу для повноцінної інтеграції людей з інвалідністю в українське суспільство.

РОЗДІЛ 2.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ ЗАВДАНЬ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРУДОВОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

2.1 Діяльність громадських організацій, спрямована на збереження трудової активності людей з інвалідністю

Важливу роль у підтримці людей з інвалідністю, забезпечуючи їхню інтеграцію в суспільство та сприяючи збереженню їхньої трудової активності, відіграють громадські організації. Їхня діяльність спрямована на надання різноманітних послуг, починаючи від соціальної підтримки і до професійної реабілітації. Розглянемо основні напрямки діяльності таких організацій.

Одним із ключових напрямків діяльності громадських організацій є професійне навчання та перекваліфікація людей з інвалідністю, що є основою для їхнього успішного працевлаштування. Такі об'єднання організують тренінги, навчальні курси, семінари, спрямовані на набуття навичок та збагачення/ отримання знань, необхідних для сучасного ринку праці. Прикладом можуть бути програми «Групи активної реабілітації», яка проводить курси для людей з інвалідністю, зокрема з акцентом на формування їхніх професійних навичок.

Важливість освітніх програм підтверджується дослідженнями, які показують, що успішна професійна підготовка сприяє підвищенню рівня працевлаштування людей з інвалідністю. Саме тому громадські організації співпрацюють з навчальними закладами, державними структурами та приватними підприємствами для надання актуальної освіти у сферах ІТ, адміністрування, дизайну тощо [12].

Одним із аспектів діяльності громадських організацій є сприяння працевлаштуванню людей з інвалідністю. Громадські організації допомагають у пошуку робочих місць, пропонують консультації щодо резюме, проходження співбесід, а також юридичну підтримку. Крім того, важливою складовою такої роботи є співпраця з роботодавцями для адаптації робочих місць.

За даними Українського товариства глухих (УТОГ), зокрема, було реалізовано ряд ініціатив щодо створення адаптованих робочих місць для людей з порушенням слуху. Це включає встановлення спеціальних технологічних засобів та інфраструктури на робочих місцях, що дозволяють працівникам ефективно виконувати свої завдання. Подібні ініціативи є прикладом того, як громадські організації допомагають подолати бар'єри для працевлаштування людей з інвалідністю [33].

Важливим елементом діяльності громадських організацій є соціальний супровід та психологічна підтримка людей з інвалідністю. Це передбачає надання індивідуальних консультацій з питань працевлаштування, правової допомоги, соціальної адаптації та мотивації. Досить часто громадські організації виступають посередниками між державними установами та особами з інвалідністю, допомагаючи останнім отримати доступ до необхідних послуг.

Багато громадських організацій також сприяють розвитку підприємницьких ініціатив серед людей з інвалідністю. Вони надають допомогу в започаткуванні малого бізнесу, консультують щодо юридичних та фінансових аспектів підприємницької діяльності, а також надають мікрокредити для підтримки стартапів. Така підтримка дозволяє людям з інвалідністю розвивати власну справу, не залежачи від обмежень традиційного ринку праці.

Громадська організація «Рух без бар'єрів» організовує спеціальні тренінги для людей з інвалідністю з метою навчання основам бізнесу та

менеджменту. Їхні ініціативи допомагають створювати нові робочі місця та сприяють економічній незалежності людей з інвалідністю.

Громадські організації є важливими гравцями у сфері підтримки трудової активності людей з інвалідністю. Вони надають широкий спектр послуг, які включають професійне навчання, працевлаштування, соціальний супровід та підтримку підприємницької діяльності. Їхня діяльність спрямована на подолання бар'єрів на ринку праці та забезпечення повної інтеграції людей з інвалідністю в економічне життя України.

Громадські організації, орієнтовані на підтримку людей з інвалідністю, реалізують низку важливих проєктів, які спрямовані не лише на навчання та підтримку працевлаштування, але й на створення цілісної системи соціального захисту та включення людей з інвалідністю в трудове життя. Ключовою особливістю таких проєктів є їхня орієнтація на тривалу реабілітацію та адаптацію, а також на партнерство з бізнесом і міжнародними організаціями. Нижче описано декілька основних типів проєктів, які реалізуються в Україні.

Одним із цікавих напрямів є розвиток підприємницьких здібностей серед людей з інвалідністю. Громадські організації не лише навчають основам ведення бізнесу, а й створюють спеціальні інкубатори для підтримки стартапів, започаткованих людьми з інвалідністю. У таких інкубаторах вони можуть отримати менторську допомогу, доступ до ресурсів та інвестицій.

Іншим важливим напрямом є залучення людей з інвалідністю до міжнародних програм обміну та стажувань. Такі проєкти дають можливість людям не лише набути професійного досвіду, але й розширити свій світогляд, адаптуватися до нових робочих умов, здобути нові знання про міжнародні стандарти інклюзії на ринку праці.

Прикладом є проєкт «Міжнародний інклюзивний досвід», що реалізується спільно з Європейським Союзом та Міжнародною

організацією праці. У рамках цього проєкту, учасники з України мають можливість стажуватися в європейських компаніях, що активно впроваджують інклюзивні практики на робочих місцях. Це дозволяє як набувати навичок, так і знайомитися з передовими методиками адаптації робочих місць для людей з інвалідністю, які потім можуть бути імплементовані в українських умовах. Такі програми стимулюють культурний обмін і сприяють професійному зростанню.

Інноваційним напрямом є створення цифрових платформ, що спеціалізуються на пошуку роботи для людей з інвалідністю. Такі платформи є ключовими у забезпеченні рівного доступу до інформації про вакансії, а також підтримують комунікацію між роботодавцями та працівниками з інвалідністю. Громадські організації активно розробляють і підтримують подібні цифрові рішення: це дозволяє знизити бар'єри на ринку праці та створити інклюзивне середовище для працевлаштування.

Окремий напрям діяльності громадських організацій – створення мереж підтримки для професійного та кар'єрного розвитку людей з інвалідністю. Йдеться про спільноти, де особи з інвалідністю можуть взаємодіяти з менторами, консультантами та один з одним, обмінюючись досвідом і порадами щодо кар'єрного зростання.

Громадська спілка «Всеукраїнське громадське об'єднання «Національна асамблея осіб з інвалідністю» створила сайт, де люди з інвалідністю мають можливість брати участь у професійних форумах, конференціях, вебінарах з кар'єрного розвитку, а також отримувати поради від успішних фахівців у різних сферах. У рамках цієї програми організовуються зустрічі з потенційними роботодавцями, на яких учасники можуть презентувати свої навички та резюме [12].

Один із найуспішніших напрямів проєктної діяльності громадських організацій — це партнерські програми з приватним бізнесом, спрямовані на розвиток інклюзивних практик в українських

компаніях. Громадські організації допомагають бізнесу розробляти програми адаптації робочих місць, навчати менеджерів щодо інклюзії та забезпечувати працівників з інвалідністю всім необхідним для продуктивної роботи.

Таким чином, громадські організації в Україні реалізують низку інноваційних проєктів, що охоплюють різні аспекти підтримки трудової активності людей з інвалідністю. Від інклюзивного підприємництва та міжнародних стажувань до цифрових платформ і партнерств з бізнесом – такі проєкти забезпечують комплексний підхід до інтеграції людей з інвалідністю до ринку праці, що сприяє їхньому як професійному, так і загальному розвитку.

2.2 Співпраця громадських організацій із державними установами, з приватним сектором і міжнародними організаціями

Ефективне вирішення питань працевлаштування людей з інвалідністю потребує тісної співпраці громадських організацій і державних установ. Така співпраця є ключовим елементом успішної інтеграції людей з інвалідністю у суспільне життя та ринок праці, оскільки громадські організації виконують роль посередників між державою, роботодавцями та людьми з особливими потребами. У цьому контексті доцільно розглянути основні напрями співпраці, форми взаємодії та її результати.

Громадські організації беруть участь у розробці національних програм підтримки людей з інвалідністю. Вони активно залучаються до формування державної політики в цій сфері через експертні консультації, участь у робочих групах та надання пропозицій до законодавчих ініціатив. Наприклад, громадські організації, такі як Всеукраїнська асоціація людей з інвалідністю, брали активну участь у розробці Державної цільової програми з реабілітації людей з

інвалідністю, яка включає аспекти професійної реабілітації та працевлаштування.

Одним із значущих результатів такої співпраці є прийняття законів, що зобов'язують роботодавців створювати робочі місця для людей з інвалідністю. Так, у Законі України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні» як результат спільних зусиль громадських організацій та держави визначаються квоти для працевлаштування людей з інвалідністю на підприємствах. Установлення таких норм сприяє розвитку інклюзивного ринку праці та забезпечує можливість для громадських організацій виступати в ролі моніторів дотримання цих вимог.

Важливою складовою співпраці є спільна реалізація програм соціальної та професійної реабілітації, що фінансуються державою. Громадські організації виступають як виконавці або партнери державних ініціатив, забезпечуючи безпосередню підтримку людей з інвалідністю на рівні регіонів. Наприклад, Фонд соціального захисту інвалідів, який працює під керівництвом Міністерства соціальної політики України, тісно співпрацює з громадськими організаціями для реалізації програм професійного навчання та перекваліфікації людей з інвалідністю. Завдяки такій співпраці вдалося забезпечити фінансування тисяч людей для проходження курсів професійної підготовки, що стало основою їхнього подальшого працевлаштування.

З метою забезпечення більш ефективного використання ресурсів державні установи часто передають частину своїх функцій громадським організаціям. Так, програми підтримки малого бізнесу для людей з інвалідністю нерідко реалізуються у партнерстві з громадськими організаціями, що мають досвід роботи з такими групами населення. Громадська організація «Реабілітаційний центр для людей з інвалідністю» співпрацює з місцевими управліннями праці та соціального захисту населення, організовуючи програми

перекваліфікації та мікрокредитування для людей з інвалідністю, що бажають започаткувати власний бізнес.

На регіональному та місцевому рівнях громадські організації відіграють важливу роль у підтримці державних ініціатив, спрямованих на покращення умов працевлаштування людей з інвалідністю. Багато з них виконують функцію посередників між органами місцевої влади та особами з інвалідністю, допомагаючи забезпечувати доступ до соціальних і трудових програм.

Співпраця на місцевому рівні також включає реалізацію навчальних програм та семінарів для роботодавців, метою яких є підвищення обізнаності останніх щодо інклюзивних практик на робочому місці. Такі ініціативи допомагають роботодавцям краще розуміти, як адаптувати свої підприємства для працевлаштування людей з інвалідністю, що сприяє більшій ефективності державних програм квотування робочих місць для таких людей.

Громадські організації також активно залучаються до моніторингу та оцінки ефективності державних програм для людей з інвалідністю. Це важливий етап у розвитку державно-громадської співпраці, оскільки громадські організації мають можливість надавати незалежну оцінку впровадження політик та пропонувати шляхи їх покращення.

Громадські організації також забезпечують зворотний зв'язок між особами з інвалідністю та державними установами, надаючи інформацію про потреби людей, які не завжди враховуються при формуванні політик. Це сприяє покращенню змісту державних програм та їхній результативній адаптації до реальних умов ринку праці.

Співпраця громадських організацій із державними установами є надзвичайно важливим елементом інтеграції людей з інвалідністю в трудову діяльність. Завдяки партнерству з державою громадські організації мають можливість не лише впливати на формування

державної політики, але й брати безпосередню участь у її реалізації, забезпечуючи підтримку людей з інвалідністю на всіх етапах їхнього професійного шляху. Така співпраця є основою для створення інклюзивного суспільства, де кожна людина має право на рівні можливості та доступ до праці.

Взаємодія громадських організацій із приватним сектором і міжнародними організаціями є важливим механізмом підтримки працевлаштування людей з інвалідністю в Україні. Така співпраця дозволяє об'єднувати зусилля, ресурси та знання для реалізації інклюзивних ініціатив. У сучасних умовах це сприяє створенню адаптованих робочих місць, здійсненню фінансової підтримки та реалізації соціальних програм для людей з інвалідністю.

Міжнародні організації часто надають гранти та фінансову підтримку громадським організаціям в Україні, що працюють над проблемами інклюзивного працевлаштування. У 2019-му році Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців підтримало ініціативу громадської організації «Соціальна перспектива», яка проводила тренінги з комп'ютерної грамотності для людей з інвалідністю. Завдяки цьому проєкту учасники з вадами зору отримали можливість освоїти нові професійні навички та працювати у сфері обслуговування клієнтів, що значно покращило їхні шанси на працевлаштування. Проєкт також сприяв створенню спеціальних адаптаційних програм для людей з обмеженими можливостями.

Приватний сектор в Україні також активно включається у процес підтримки працевлаштування людей з інвалідністю. Багато великих компаній впроваджують програми корпоративної соціальної відповідальності, спрямовані на створення інклюзивних умов праці. Прикладом є компанії Метінвест, ДТЕК, Нова Пошта, Дарниця, які працевлаштовують людей з інвалідністю, створюють адаптовані робочі

та зони обслуговування клієнтів України. У рамках програми проводяться навчання для керівників та працівників філій та відділень, щоб забезпечити інклюзивну культуру та розуміння потреб людей з інвалідністю [25].

Міжнародні організації активно підтримують нові технологічні ініціативи, що мають на меті покращення доступу людей з інвалідністю до ринку праці. Одним із найбільш знакових проєктів став «Проект USAID «Кар'єрні можливості для молоді з інвалідністю «Мріємо та діємо»», який у 2024-му році був впроваджений в Україні [26].

Одним із головних партнерів України в розробці політик і програм підтримки людей з інвалідністю є Європейський Союз. Завдяки програмам «ЄС для людей з інвалідністю» громадські організації отримують фінансову допомогу та технічну підтримку для впровадження інклюзивних проєктів.

Громадська організація «Група активної реабілітації» реалізує проєкт з адаптації робочих місць на підприємствах малого бізнесу в Київській та Львівській областях, який фінансується Європейський Союз. За цим проєктом здійснюється допомога малим підприємствам в адаптуванні робочих місць для людей з фізичними обмеженнями. Наприклад, у рамках проєкту було встановлено спеціальні пандуси та організовано робочі місця для людей, які пересуваються на кріслах колесних.

Окремо необхідно назвати ініціативи на підтримку працевлаштування ветеранів, які отримали інвалідність унаслідок війни. Програма «Ветерани: відновлення через працевлаштування», яку підтримують Посольство США та громадська організація «Повернись живим», спрямована на реабілітацію ветеранів через навчання та працевлаштування. У рамках цієї ініціативи ветерани отримують можливість пройти курси професійної підготовки в різних сферах – від

IT до агропромислового комплексу, а також отримати допомогу в адаптації на новому робочому місці.

Взаємодія громадських організацій з приватними компаніями та міжнародними організаціями в Україні має значний вплив на розв'язання проблем працевлаштування людей з інвалідністю. Міжнародні партнери надають фінансову та технічну підтримку, а вітчизняний бізнес забезпечує створення інклюзивних робочих місць. Такі приклади співпраці сприяють впровадженню нових стандартів працевлаштування, що враховують особливі потреби людей з інвалідністю, та створюють умови для їх соціальної і професійної адаптації.

2.3 Перспективи розвитку та шляхи вдосконалення системи реабілітації та працевлаштування людей з інвалідністю через створення соціальних підприємств громадськими організаціями

Не дивлячись на те, що в Україні розвивається система підтримки працевлаштування людей з інвалідністю, досі залишаються серйозні проблеми, які перешкоджають ефективній інтеграції таких людей на ринок праці. Ці проблеми мають як соціальний, так і економічний характер і можуть бути розглянуті на кількох рівнях.

Однією з головних проблем є недостатня адаптація робочих місць для людей з інвалідністю. Хоча законодавство України (Закон «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю») передбачає створення квот для працевлаштування людей з інвалідністю, на практиці багато підприємств не забезпечують необхідних умов для таких працівників. Бракує пандусів, ліфтів, спеціальних туалетів та інших технічних пристосувань, що робить робоче середовище недоступним для багатьох людей з фізичними обмеженнями.

Незважаючи на законодавчу заборону дискримінації, соціальна стигматизація людей з інвалідністю на ринку праці залишається значною

проблемою. Багато роботодавців все ще не готові працевлаштовувати таких людей через стереотипи, що вони не можуть ефективно виконувати професійні обов'язки або потребують додаткових витрат на адаптацію робочого місця. Такі упередження створюють бар'єри для працевлаштування людей з інвалідністю, особливо в приватному секторі. На нашу думку, більшість роботодавців не готові працевлаштовувати людей з інвалідністю через побоювання, пов'язані з додатковими витратами та ймовірними складнощами у роботі з такими співробітниками.

Важливою проблемою залишається недостатня координація між державними структурами, бізнесом та громадськими організаціями в питаннях реабілітації та працевлаштування людей з інвалідністю. Відсутність чітких механізмів співпраці та діалогу між цими структурами призводить до фрагментації зусиль і недостатньо ефективного вирішення проблем. Так, благодійний фонд «Право на захист» зазначає, що бізнес не завжди готовий до співпраці через відсутність чітких державних стимулів і програм підтримки роботодавців, які працевлаштовують людей з інвалідністю [20].

Попри існуючі проблеми існує низка перспектив і шляхів вдосконалення системи реабілітації та працевлаштування людей з інвалідністю в Україні. Деякі з них вже почали впроваджуватися, інші вимагають подальшого розвитку на державному та міжнародному рівнях.

Один із перспективних напрямів – розвиток соціального підприємництва, яке дозволяє особам з інвалідністю не тільки працевлаштовуватися, але й ставати підприємцями. Соціальні підприємства працюють, зокрема, у сфері надання послуг або виробництва, де створюються спеціальні робочі місця для людей з інвалідністю. Наприклад, мережа підприємств «Veterano Pizza», засноване ветеранами АТО, не лише забезпечує робочі місця для

ветеранів з інвалідністю, але й активно співпрацює з громадськими організаціями для підтримки таких ініціатив. Подібні соціальні проєкти можуть стати важливим елементом у розвитку інклюзивного бізнесу в Україні [39].

Держава може стимулювати приватний сектор до активнішого залучення людей з інвалідністю через податкові пільги та державні субсидії для підприємств, які працевлаштовують таких працівників. У деяких країнах Європи подібні програми успішно діють, і їхній досвід може бути використаний в Україні.

У 2020-му році Міністерство соціальної політики запровадило проєкт «Сприяння працевлаштуванню людей з інвалідністю», який передбачає компенсацію частини витрат на створення адаптованих робочих місць для людей з інвалідністю. Ця ініціатива поки що діє у пілотному режимі, але за умов розширення може стати основою для широкого залучення бізнесу до процесу інклюзії.

Новітні технології відкривають нові можливості для дистанційного працевлаштування людей з інвалідністю. Онлайн-платформи для навчання та пошуку роботи, а також адаптивні технології для виконання робочих обов'язків можуть значно розширити можливості людей з інвалідністю на ринку праці.

Міжнародне співробітництво також є важливим елементом для розвитку системи реабілітації та працевлаштування людей з інвалідністю в Україні. Проєкти ЄС, США, УБК ООН та інших міжнародних партнерів спрямовані на впровадження європейських стандартів та найкращих практик у сфері інклюзії.

Європейський Союз у рамках програми «European Social Fund» вже підтримав кілька проєктів з працевлаштування людей з інвалідністю в Україні. Зокрема, у співпраці з громадськими організаціями створюються курси з професійної підготовки та стажування для людей з інвалідністю.

Таким чином, можна стверджувати, що громадські організації в Україні виконують важливу функцію, забезпечуючи трудову активність і соціальну адаптацію людей з інвалідністю через програми навчання, підтримку працевлаштування та психологічну допомогу. Однак розвиток соціального підприємництва є перспективним напрямом для зміцнення цих зусиль. Створення соціальних підприємств дозволяє громадським організаціям не тільки залучати людей з інвалідністю до праці, але й забезпечувати їм стабільне джерело доходу, створюючи нові робочі місця та сприяючи їх економічній незалежності та інклюзії.

РОЗДІЛ 3.

ПРОЄКТ СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Обґрунтування актуальності проєкту та організаційні аспекти його реалізації

Проєкт зі створення соціального підприємства для людей з інвалідністю є вкрай актуальним, особливо в умовах воєнного стану, що значно ускладнив доступ до праці та соціальної інфраструктури. Війна посилила соціально-економічні виклики, зокрема для людей з інвалідністю, обмеживши їх можливості працевлаштування та посиливши залежність від соціальних виплат. За цих обставин соціальне підприємництво може стати інноваційним рішенням, яке дозволить громадським організаціям підтримати економічну незалежність людей з інвалідністю, забезпечити їм доступ до стабільної роботи та підтримувати їх соціально-трудова реабілітацію.

Завдяки соціальному підприємництву можна зменшити стигматизацію людей з інвалідністю, створюючи інклюзивне середовище для роботи. Досвід європейських країн демонструє: такі підприємства успішно забезпечують стабільний дохід, соціальну інтеграцію та професійний розвиток для людей із особливими потребами. Таким чином, соціальне підприємство може задовольнити нагальні потреби працевлаштування людей з інвалідністю в Україні та підтримати їх у складний період.

У рамках магістерської роботи був розроблений проєкт соціального підприємства у сфері громадського харчування – кав'ярні.

Апробацію пройдено на акселераторстві від Дія.Бізнес «Відважна 2. Масштабування та диджиталізація» у напрямку «Безбар'єрність».

Метою цього проєкту є створення соціального підприємства, яке стане новою стратегією підтримки громадських організацій у забезпеченні реабілітації та працевлаштування людей з інвалідністю. Особливістю нашого проєкту є інтеграція людей з інвалідністю в економічне життя шляхом надання їм стабільної роботи, професійного навчання та можливостей для розвитку, навіть в умовах воєнного стану.

Організаційна структура проєкту передбачає:

- ринковий аналіз для визначення попиту на продукцію чи послуги, які може продавати чи надавати підприємство;
- розробку бізнес-плану, що включає фінансовий розрахунок, джерела фінансування, кадрові потреби та маркетингову стратегію;
- для забезпечення фінансування залучення грантів від міжнародних донорів та підтримку державних програм розвитку соціального підприємництва, партнерів з числа громадських організацій, місцевих бізнесів і соціально відповідальних компаній, готових підтримати проєкт фінансово чи консультативно.

Зміст підготовленого проєкту

1. Назва проєкта «Безбар'єрна інклюзивна кав'ярня-простір «Для всіх»
2. Місце впровадження проєкту: м. Одеса.
3. Місія: «Ми станемо взірцевою всеукраїнською мережею кав'ярень із впровадження принципів безбар'єрності та інклюзії, яка буде ділитися досвідом з іншими підприємствами».

4. Опис проєкту.

Цільова аудиторія: усі групи населення, включаючи маломобільні, людей з інвалідністю, захисників та захисниць, ветеранів та ветеранок, людей старшого віку, батьків, які виховують маленьких дітей, людей з порушеннями слуху/зору.

Напрями діяльності:

- приготування та продаж смачної кави;
- співпраця з місцевими виробниками;
- забезпечення доступності кав'ярні через створення інклюзивного середовища;
- створення адаптивних робочих місць та навчання персоналу;
- заохочення інших підприємств до впровадження інклюзивного сервісу шляхом проведення курсів та тренінгів для персоналу.

5. Основні канали продажів та просування:

- створення профілів у соціальних мережах (Facebook, Instagram);
- розміщення локації на цифровому сервісі “Доступно”;
- співпраця з:
 - блогерами,
 - інфлюенсерами,
 - власниками програм автоматизації HoReCa,
 - місцевою владою, громадськими організаціями та благодійними фондами, бізнесовими організаціями та підприємствами,
 - міністерством соціальної політики та центром зайнятості,
- доставка напоїв та їжі через онлайн-сервіси (Glovo, Bolt та інші),
- розвиток соціального підприємництва через залучення людей з інвалідністю як контрагентів/виробників готової продукції,
- проведення навчальних курсів та тренінгів з інклюзивного сервісу, психологічних тренінгів, майстер-класів, арт-терапії, консультацій та інших заходів, спрямованих на збереження ментального здоров'я.

Кількість замовлень за рік – 100 000.

Кількість клієнтів загальна – 55 000.

Середній чек – 120 грн.

Кількість і площа офлайн точки – одна точка від 50 до 100 кв.м.

Чисельність команди – 7 осіб.

6. Соціальні складові.

Інклюзивність:

- кав'ярня доступна для людей з усіма видами обмежень, включаючи фізичні, сенсорні, когнітивні та ментальні;
- персонал кав'ярні навчений спілкуватися з людьми з обмеженнями та надавати їм необхідну допомогу;
- простір кав'ярні спроектований таким чином, щоб він був доступним для людей з кріслами колісними, з порушеннями зору та слуху, батьків з дитячою коляскою, а також для людей з іншими обмеженнями;
- адаптивні робочі місця;
- впровадження кодексу етики та поведінки.
- Різноманітність:
 - кав'ярня вітає людей, різних за походженням, культурами, релігіями та сексуальною орієнтацією;
 - у кав'ярні організовані заходи, які відображають різноманітність нашої громади.

Доступність:

- кав'ярня доступна за ціною для людей з різним рівнем доходу;
- діє програма лояльності;
- організовує безкоштовні заходи та програми;
- інформація про кав'ярню, меню доступна в різних форматах, включаючи друкований текст, шрифт Брайля та мову жестів.

Справедливість:

- діяльність ведеться етично та відповідально;

– кав'ярня заковує продукти та послуги у місцевих постачальників, які поділяють ваші цінності.

Співпраця:

– кав'ярня співпрацює з іншими організаціями, які працюють над створенням більш інклюзивного суспільства;

– бере участь у місцевих заходах та ініціативах;

– ділиться своїми знаннями та досвідом з іншими підприємцями;

– кав'ярня будує партнерські стосунки з іншими безбар'єрними закладами.

7. Сильні сторони, конкурентні переваги, стійкість бізнесу.

Сильні сторони

Інклюзивний підхід:

– інклюзивний дизайн та послуги роблять безбар'єрну кав'ярню доступною для більшої кількості людей, що сприятиме розширюванню клієнтської бази;

– створення атмосфери, де всі відчувають себе welcome and respected, покращує репутацію кав'ярні та сприяє лояльності клієнтів;

– інклюзивний підхід відповідає соціальним нормам та етичним принципам, що робить кав'ярню більш соціально відповідальною.

Політика комплаєнсу та протидії дискримінації:

– чітка політика комплаєнсу та протидії дискримінації захищає кав'ярню від юридичних проблем;

– створення середовища, вільного від дискримінації, покращує репутацію кав'ярні та сприяє лояльності клієнтів;

– дотримання принципів рівності та інклюзивності відповідає соціальним нормам та етичним принципам.

Конкурентні переваги:

– доступність закладу, туалетної кімнати, меню;

– широкий спектр доступних послуг та продуктів робить безбар'єрну кав'ярню більш привабливою для ширшого кола клієнтів, включаючи людей з обмеженими можливостями, сім'ї з дітьми та людей похилого віку.

Такого формату кав'ярні – відсутні у місті.

Навчання персоналу та тренінги для персоналу інших закладів:

– проведення тренінгів для персоналу інших закладів допоможе поширити знання та практику інклюзивності в ширшому масштабі, зробити суспільство більш доступним для людей з обмеженими можливостями;

– це покращить репутацію кав'ярні як лідера в галузі інклюзивності та доступності;

– проведення тренінгів/курсів може бути джерелом додаткового доходу для кав'ярні.

Стійкість бізнесу

– стійкість до економічних коливань: бізнес-модель кав'ярні розроблена на основі діючої кав'ярні з урахуванням розширення цільової аудиторії;

– ефективний менеджмент: диверсифікація послуг (доставка їжі, кейтеринг, онлайн-замовлення та оренда простору для заходів);

– доступ до нових ринків завдяки інклюзивному підходу: ринок корпоративних клієнтів, ринок послуг для соціально відповідального бізнесу.

8. Бізнес-модель

Комбінований формат з акцентом на офлайн та онлайн продажі.

Основні напрями діяльності:

- продажі в кав'ярні;
- кава та напої: широкий асортимент кави, чаю, фрешів, смузі;
- десерти та легкі закуски: випічка, сендвічі, салати;

- сувенірна продукція: кава в зернах, чашки з логотипом кав'ярні, еко-сумки;

- простір для роботи, навчання та відпочинку: надання безкоштовного Wi-Fi, зручних робочих місць, проведення заходів (тренінги, майстер-класи, курси), зона матері та дитини, тематичні вечори.

Онлайн-продажі:

- соціальні мережі: використання соціальних мереж для можливості попереднього замовлення та оплати;

- онлайн-магазин: продаж кави в зернах, сувенірів з доставкою по місту;

- співпраця з сервісами доставки: партнерство з популярними сервісами доставки їжі.

«Плюшки»:

- регулярні замовлення на каву: доставка кави додому або в офіс, унікальне пакування;

- програма лояльності: знижки, бонуси для постійних клієнтів.

Прямі продажі:

- корпоративні клієнти: проведення навчання для співробітників, продаж кави та інших продуктів для офісів, кейтеринг, корпоративні замовлення на свята;

- роздрібні заклади: співпраця з іншими закладами для продажу продукції кав'ярні.

Додаткові послуги та особливості:

- безбар'єрний доступ: пандуси, широкі двері, адаптована мебель та туалети, індукційні петлі для людей з порушеннями слуху, пеленальний столик, зона для годування;

- зона для дітей: ігровий куточок, дитяче меню;

- співпраця з місцевими виробниками: закупівля продуктів;

– соціальні ініціативи: підтримка місцевих благодійних організацій, проведення благодійних акцій.

Переваги запропонованої моделі:

- універсальність (задовольняє потреби різних сегментів населення;
- стійкість до кризи (різноманітність джерел доходу знижує ризик);
- соціальна відповідальність (позитивний імідж, залучення клієнтів, що поділяють цінності кав'ярні);
- можливість масштабування (відкриття нових закладів, розширення асортименту продукції, розвиток онлайн-продажів).

9. Ціннісна пропозиція для різних цільових груп.

Для маломобільних груп населення: фізичний простір (широкі проходи та безбар'єрний вхід, універсальні туалети, обладнані поручнями та тривожними кнопками), меблі (низькі столи та барна стійка, стільці з підлокітниками та високою спинкою для додаткової підтримки, з кріпленнями для милиць, пересувні столи), обладнання (меню, доступне на зручній висоті для людей на кріслах колісних, термінали для оплати картками бездротові).

Для людей з порушеннями зору: меню з великим шрифтом та надруковане шрифтом Брайля, аудіоверсії меню, тактильні позначки на вхідній зоні, підлозі та меблях, контрастні кольори.

Для сімей з дітьми у візочках: пеленальний стіл, зона для годування, стільчики для годування, дитяче меню та ігрова зона.

Для людей з порушеннями слуху: візуальне меню, індукційна петля, встановлена у касі; використання мобільного додатку для текстового спілкування.

Персонал навчений надавати допомогу та спілкуватися з людьми з різними порушеннями та обмеженнями. Курс для співробітників

«Інклюзивний бариста». Для собак відвідувачів надаються миска та вода.

Програма навчання та адаптації персоналу, в рамках підготовки спеціалістів закладів громадського харчування передбачає:

- створення інклюзивного середовища;
- ефективне спілкування з людьми з інвалідністю;
- надання допомоги у разі необхідності;
- створення комфортного середовища.

10. Маркетинг та продажі.

1. Позиціонування на ринку.

Ми позиціонуємо кав'ярню «Для всіх» як інклюзивний простір для відпочинку, роботи та розвитку. Ми пропонуємо не просто каву, а атмосферу прийняття, доступність, високу якість сервісу та саморозвиток.

Ключові меседжі:

- безбар'єрність: комфортний простір для всіх, включаючи людей з обмеженими можливостями;
- інклюзивність: місце, де всі почуваються рівними;
- якість: свіжа кава, смачна їжа, високий рівень обслуговування;
- комфорт: затишна атмосфера, швидкий Wi-Fi, зручні робочі місця.
- соціальна відповідальність: підтримка місцевого бізнесу, спільнот та благодійних організацій у впровадженні безбар'єрності.

2. Канали для просування:

- соціальні мережі;
- Google карта та застосунок «Доступно»: детальна інформація про заклад, відгуки клієнтів;
- співпраця з блогерами та інфлюенсерами: організація спільних заходів, відгуки;

- партнерство з місцевими бізнесами: організація навчання персоналу, спільні акції, знижки;

- співпраця з містом: участь у міських заходах, фестивалях.

3. Ключові маркетингові інструменти:

- контент-маркетинг: створення цікавого та корисного контенту (фото, відео, статті) про каву, заклад, проведення заходів;

- розсилки: регулярні розсилки з новинами, акціями та ексклюзивними пропозиціями для підписників;

- інфлуенс-маркетинг: співпраця з блогерами та інфлюенсерами для просування закладу;

- програма лояльності: заохочення повторних відвідувань за допомогою бонусів, знижок та спеціальних пропозицій;

- співпраця з доставкою їжі: партнерство з популярними сервісами доставки;

- співпраця з місцевим бізнесом, владою, громадськими та благодійними організаціями

4. Результати продажів:

- кількість замовлень на день: 400-500;

- середній чек: 120 грн;

- кількість повторних клієнтів: 60%;

- приріст нових клієнтів: 10% на місяць.

Кількість проведених тренінгів/курсів/майстер-класів та інших заходів на місяць: 8.

5. План на рік та приріст:

Цілі:

- збільшити кількість відвідувачів на 20%;

- збільшити середній чек на 10%;

- збільшити кількість повторних клієнтів до 70%;

- розширити асортимент продуктів на 15%;

- запустити нову послугу – кейтеринг для корпоративних клієнтів;
- заключити 100 договорів про співпрацю з громадськими та благодійними організаціями;
- провести 50 тренінгів та курсів із впровадження інклюзивності;
- провести 50 майстер-класів, арт-терапій та інших заходів.

Як досягнемо:

- розширення асортименту сезонних напоїв та десертів;
- проведення регулярних заходів для залучення нової аудиторії;
- впровадження програми лояльності з більш вигідними умовами;
- активне використання соціальних мереж та контент-маркетингу;
- співпраця з місцевими бізнесами та організаціями;
- покращення сервісу та обслуговування клієнтів.

11. Дорожня карта клієнта.

- Знайомство/Пошук інформації:

Емоції: Зацікавленість, розгубленість, страх бути незрозумілим/непочутим/ «чужим».

Завдання: знайти інформацію про заклад, його доступність та зручність для людей з обмеженнями.

Точки дотику: соціальні мережі, додатки «Доступно», Glovo/Bolt, колаборація з партнерами.

Можливі проблеми: недостатня інформація про доступність, відсутність фото/відео, негативні відгуки.

Покращення: розміщення детальної інформації про доступність, фото/відео, позитивні відгуки, співпраця з інфлюенсерами.

- Вибір локації/напою/десертів:

Емоції: здивування.

Завдання: вибрати локацію, напій та десерт, які відповідають потребам та смакам.

Точки дотику: меню на сайті/в додатку, візуальні матеріали, персонал кав'ярні.

Можливі проблеми: незручне розташування меню, відсутність візуальних матеріалів, некваліфікований персонал.

Покращення: розміщення зручного та доступного меню, візуальних матеріалів, навчання персоналу для роботи з людьми з обмеженнями.

- Покупка/Рішення відвідувати кав'ярню:

Емоції: задоволення.

Завдання: здійснити замовлення та оплату.

Точки дотику: розрахунок, персонал кав'ярні.

Можливі проблеми: незручна оплата, некваліфікований персонал, відсутність доступних методів оплати.

Покращення: забезпечення зручної каси, навчання персоналу, доступні методи оплати.

- Утримання клієнта/Лояльність:

Емоції: WoW-ефект, задоволення, очікування приємних несподіванок/зустрічей, «залежність» відвідувати заклад.

Завдання: стати постійним клієнтом кав'ярні.

Точки дотику: програма лояльності, персоналізовані пропозиції, зворотний зв'язок.

Можливі проблеми: відсутність програми лояльності, нецікаві пропозиції, ігнорування зворотного зв'язку.

Покращення: розробка програми лояльності, персоналізовані пропозиції, збір та аналіз зворотного зв'язку.

- Точки контакту з клієнтами:

Існуючі точки контакту:

- соціальні мережі;
- додатки «Доступно», служби доставки Glovo, Bolt;
- співпраця з партнерами (міські, громадські, благодійні організації, бізнес, медзаклади, блогери);
- реклама в Телеграм-каналах.

Можливі покращення:

- розширення присутності в соціальних мережах;
- співпраця з більшою кількістю партнерів;
- використання інших каналів доставки (Uber, Raketa);
- створення власного мобільного додатку;
- залучення до співпраці відомих людей з інвалідністю;
- організація заходів для людей з обмеженнями.

- Перешкоди у відносинах з клієнтами:

- Труднощі в отриманні інформації:

Проблема: недостатня наявність інформації про доступність на сайті/в соціальних мережах.

Рішення: розміщення детальної інформації про доступність, фото/відео, відгуки.

Шляхи усунення: проведення спільних зустрічей з людьми з обмеженнями, збір зворотного зв'язку.

- Якість обслуговування:

Проблема: недостатній рівень підготовки персоналу для роботи з людьми з обмеженнями.

Рішення: розробка та впровадження єдиних правил обслуговування клієнтів з інвалідністю, проведення навчальних програм для персоналу.

Шляхи усунення: залучення до навчання людей з інвалідністю, створення зворотного зв'язку для персоналу.

Аналіз сервісу

- Соціальні мережі

Аналіз сервісу: кав'ярня веде активні сторінки в Instagram, Facebook та Telegram. Публікуються фото та відео із закладу, новини, акції, інформація про доступність.

Ключові напрямки для покращення:

- розширення аудиторії за допомогою таргетованої реклами;
- проведення конкурсів та розіграшів;
- створення інтерактивного контенту (опитування, вікторини);
- використання сторіз та прямих ефірів;
- співпраця з інфлюенсерами.

- Додаток «Доступно»

Аналіз сервісу: інформація про кав'ярню доступна в додатку «Доступно», де можна переглянути фото, описи, відгуки та маршрут до закладу.

Ключові напрямки для покращення:

- додавання 3D-туру по кав'ярні;
- публікація відео про доступність;
- створення можливості бронювання столиків;
- інтеграція з системами онлайн-оплати.

- Додатки Glovo/Bolt:

Аналіз сервісу: співпраця з сервісами доставки Glovo та Bolt, де можна замовити напої та десерти з доставкою.

Ключові напрямки для покращення:

- розширення асортименту товарів, доступних для доставки;
- зниження комісії за доставку;
- запровадження безкоштовної доставки на певну суму замовлення;
- додавання можливості замовлення товарів з собою.

- Співпраця з партнерами:

Аналіз сервісу: співпраця з міськими, громадськими, благодійними організаціями, бізнесом, медзакладами, блогерами.

Ключові напрямки для покращення:

- розширення кола партнерів;
- участь у спільних заходах та проектах;
- розробка спільних пропозицій та акцій;
- отримання відгуків від партнерів.

- Реклама в Телеграм-каналах:

Аналіз сервісу: розміщення реклами в тематичних Телеграм-каналах.

Ключові напрямки для покращення:

- вибір більш релевантних Телеграм-каналів;
- використання різних форматів реклами (пости, банери, відео);
- співпраця з адміністраторами Телеграм-каналів;
- відстеження ефективності рекламних кампаній.

12. Аналіз ризиків (Додаток А).

13. Фінансова модель (Додаток Б).

14. Бюджет запуску (Додаток В).

15. Рентабельність (Додаток Г).

3.2. Рекомендації щодо проведення заходів проєкту та методів моніторингу і оцінки ефективності

Для забезпечення успішної реалізації проєкту зі створення соціального підприємства, яке забезпечує реабілітацію та працевлаштування людей з інвалідністю, розроблені конкретні рекомендації щодо проведення заходів і організації системи моніторингу та оцінки ефективності. Особливу увагу приділено регулярній оцінці задоволеності клієнтів і соціальному аудиту, які дозволяють адаптувати проєкт до реальних потреб людей з інвалідністю, покращуючи якість наданих послуг.

Рекомендації щодо проведення заходів проєкту:

1. Навчання та підготовка персоналу: для ефективного надання інклюзивних послуг співробітники повинні пройти спеціалізовані тренінги з обслуговування осіб з інвалідністю. Рекомендуємо застосувати навчання з фокусом на безбар'єрний сервіс, включаючи комунікацію з людьми з порушеннями слуху, зору та мобільності. Досвід країн із високим рівнем інклюзії показує, що регулярне підвищення кваліфікації персоналу з урахуванням потреб людей з інвалідністю забезпечує належний рівень обслуговування і сприяє підтриманню клієнтоорієнтованості проєкту.

2. Інклюзивні заходи для клієнтів: задля розширення соціального впливу проєкту рекомендуємо проводити інклюзивні заходи для клієнтів, як-от: майстер-класи, арт-терапії та психологічні тренінги. Проведення таких заходів сприятиме соціалізації людей з інвалідністю та покращенню їхнього психоемоційного стану, що забезпечуватиме взаємодію з іншими відвідувачами та персоналом. Це сприяє побудові безбар'єрного середовища, яке є важливим для досягнення соціальної інтеграції та реабілітації осіб з інвалідністю.

3. Партнерські активності: участь у партнерських заходах з бізнес-організаціями, місцевими підприємствами, інфлюенсерами, а також держструктурами сприятиме популяризації проєкту. Залучення таких партнерів до ініціативи дозволить розширити інклюзивність на ринку праці та посилити соціальну відповідальність проєкту. Також через партнерство із соціально відповідальними компаніями можна розширити спектр заходів, що підвищить якість послуг та дозволить залучити додаткове фінансування для розвитку проєкту.

Методи моніторингу та оцінки ефективності проєкту:

– регулярні звіти про виконання: введення регулярної звітності дозволить контролювати досягнення проєктних цілей і відповідність діяльності заявленій соціальній місії. Щомісячні або щоквартальні звіти

включатимуть інформацію про прогрес у сфері фінансової діяльності, кількість наданих послуг, зростання кількості клієнтів, динаміку відвідуваності;

- такий підхід забезпечить управлінську прозорість, а також дозволить своєчасно вносити корективи в реалізацію проєкту;

- оцінка задоволеності клієнтів: метод оцінки задоволеності клієнтів за допомогою опитувань, відгуків у соціальних мережах та особистих інтерв'ю дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони проєкту. Зворотний зв'язок з клієнтами сприятиме вдосконаленню сервісів, а також допоможе адаптувати послуги до потреб осіб з інвалідністю. Високий рівень задоволеності клієнтів є основою для створення позитивного іміджу підприємства;

- аналіз показників продуктивності: контроль ключових показників продуктивності, таких як фінансова прибутковість, обсяги продажів і приріст клієнтів, дозволить оцінити ефективність управління проєктом. Доцільно також відслідковувати кількість і результати інклюзивних заходів, що надають соціальну додану вартість проєкту. Таким чином, аналіз продуктивності сприятиме оптимізації бізнес-процесів і підвищенню загальної ефективності діяльності підприємства;

- соціальний аудит: проводити соціальний аудит проєкту варто щорічно, що забезпечить незалежну оцінку його соціального впливу. Соціальний аудит дозволяє визначити, наскільки успішно проєкт реалізує свою місію з реабілітації осіб з інвалідністю, а також визначити досягнення у сфері соціальної інтеграції. Цей метод надає можливість залучити експертів для оцінки відповідності діяльності проєкту соціальним стандартам та для покращення його результатів у подальшому.

Аналіз рекомендацій показує: ефективне впровадження проєкту потребує комплексного підходу, що включає ретельне планування

заходів і надійну систему моніторингу. Рекомендації щодо підготовки персоналу, проведення інклюзивних заходів і побудови партнерських стосунків сприяють підвищенню ефективності проєкту та покращенню рівня інклюзивності. Методи моніторингу, такі як оцінка задоволеності клієнтів, аналіз ключових показників продуктивності та проведення соціального аудиту, забезпечують контроль за досягненням цілей проєкту і дозволяють адаптувати його до потреб цільової аудиторії, зокрема осіб з інвалідністю.

ВИСНОВКИ

Реабілітація людей з інвалідністю в умовах воєнного стану набула особливої актуальності через комплексність соціальних і економічних викликів, з якими стикається ця категорія населення. Через обмежений доступ до соціальних послуг, інфраструктури та реабілітаційних програм, особи з інвалідністю в Україні стикаються з суттєвими труднощами в інтеграції до суспільства, особливо на ринку праці. Соціальна робота, спрямована на підтримку їхньої трудової активності, є важливим інструментом забезпечення їхньої економічної незалежності та емоційного добробуту, що сприяє стабільності суспільства в умовах воєнного часу.

Трудова реабілітація є важливою складовою адаптації, спрямованою на підвищення рівня соціальної інтеграції та підтримку професійного розвитку осіб з інвалідністю. Актуальні законодавчі ініціативи в Україні, зокрема зміни в Законі «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю», спрощують доступ до інформації для державних служб зайнятості та роботодавців. Законодавчі зміни підвищують ймовірність працевлаштування людей з інвалідністю, що має важливе значення для соціальної стабільності та розвитку інклюзивного середовища.

Окрім державної підтримки, важливу роль у трудовій реабілітації відіграють громадські організації, які займаються професійною підготовкою та навчанням осіб з інвалідністю. Їхня діяльність доповнює державну підтримку, створюючи можливості для самореалізації осіб з інвалідністю в умовах обмежень. Важливою є також соціальна відповідальність бізнесу, що може відігравати значну роль у створенні адаптованих робочих місць та в залученні осіб з інвалідністю до активної трудової діяльності.

Результати нашого дослідження показали, що реабілітація осіб з інвалідністю повинна ґрунтуватися на комплексному підході, що поєднує державну підтримку, громадську активність та соціально відповідальний бізнес, спрямований на створення інклюзивного суспільства. Інноваційні рішення та міжнародний досвід стають необхідними елементами реабілітаційного процесу, забезпечуючи стійку підтримку осіб з інвалідністю в умовах соціальних і економічних труднощів, зумовлених воєнним станом.

Громадські організації відіграють ключову роль у цьому процесі, розробляючи та реалізуючи програми, спрямовані на підтримку та залучення людей з інвалідністю до ринку праці. Їхні ініціативи охоплюють навчання, професійну орієнтацію, адаптацію робочих місць, психологічну підтримку та соціальний супровід.

Співпраця громадських організацій із державою, бізнесом та міжнародними партнерами дозволяє ефективніше використовувати ресурси для створення інклюзивних умов праці. Громадські організації активно залучаються до формування державних політик, зокрема, через експертні консультації та участь у розробці нормативних актів, спрямованих на створення квот для працевлаштування осіб з інвалідністю.

В умовах воєнного стану розвиток соціального підприємництва виступає перспективним напрямом для підтримки економічної незалежності людей з інвалідністю. Соціальні підприємства дозволяють громадським організаціям забезпечувати стабільне працевлаштування для людей з інвалідністю, створюючи адаптовані робочі місця та сприяючи їх економічній та соціальній інтеграції. Впровадження нових технологій, дистанційна робота та розвиток цифрових платформ, що спеціалізуються на пошуку роботи для осіб з інвалідністю, сприяють подоланню бар'єрів на ринку праці та надають більше можливостей для інклюзивного працевлаштування.

Завдяки активній діяльності громадських організацій в Україні формується інклюзивна екосистема, що сприяє повноцінній участі осіб з інвалідністю в економічному житті, їхньому професійному розвитку та соціальній реабілітації.

Створення соціального підприємства є важливим напрямом розвитку громадських організацій, що дозволяє вирішувати завдання працевлаштування та соціальної адаптації людей з інвалідністю. В умовах воєнного стану ця ініціатива набуває особливого значення, оскільки забезпечує економічну стабільність вразливих груп населення, створюючи нові робочі місця та знижуючи залежність від державної підтримки.

Проект «Безбар'єрна інклюзивна кав'ярня-простір» ілюструє практичний підхід до соціального підприємництва, забезпечуючи інклюзивне середовище, адаптоване до потреб людей з інвалідністю, а також надаючи їм професійне навчання і стабільне місце праці. Такі проекти можуть не лише вирішувати локальні питання зайнятості, але й бути моделлю для подальшого масштабування та впровадження подібних ініціатив у різних регіонах.

Для ефективності проекту необхідно залучати міжнародні донори, державні субсидії та підтримку соціально відповідального бізнесу. Крім того, важливими аспектами реалізації проекту є постійний моніторинг та оцінка ефективності. Важливо враховувати зворотний зв'язок учасників проекту, результати навчальних заходів і досягнення професійних цілей, що дозволяє підвищити якість трудової реабілітації та сприяти довгостроковій інклюзії людей з інвалідністю.

Розвиток соціальних підприємств є перспективним і необхідним напрямом для України, який поєднує економічні цілі та вирішення соціальних завдань, підтримує інклюзію та економічну незалежність. Завдяки цьому розширюються можливості людей з інвалідністю на ринку праці, що сприяє створенню інклюзивного суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебпортал парламенту. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247663.html.
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ: станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-ІV: станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 12.04.2024).
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
5. Верховод І. С. Гідна зайнятість як інтегративно-субстанціональна складова трудової реабілітації інвалідів / І.С. Верховод // Науковий вісник, вип. 3(40) – 2007. стр. 83-89. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8939>
6. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI: станом на 3 вер. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 12.09.2024).
7. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ: станом на 24 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 12.08.2024).
8. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.09.2024).

9. Конвенція про права людей з інвалідністю: Міжнародний документ від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 12.08.2024).
10. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.09.2024).
11. Про затвердження форм індивідуальної програми реабілітації інваліда, дитини-інваліда та Порядку їх складання: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.2007 № 623. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1197-07#Text>.
12. Національна Асамблея осіб з інвалідністю України. URL: <https://naiu.org.ua/strategiya-diyalnosti-vgo-naiu-na-2017-2018-roky/65>.
13. Портал Work.ua. URL: <https://www.work.ua/news/ukraine/>.
14. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для засобів масової інформації / За загальною редакцією Виртосу І.Г. Упорядники: Азін В.О., Байда Л.Ю., Госс Н., Ждан П.М., Флетчер А. – К: Ленвіт: 2015. 92 с.
15. Ждан П., Іванова О., Лебідь М., Назаренко В., Соцька А., Фролова С. Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю в аграрному секторі. Під редакцією О. Іванова. Київ, 2022. 44 с.
16. Волгіна О.М. Соціальний супровід осіб з інвалідністю на робочому місці: Посібник /О.М. Волгіна, О.Л. Іванова; ПРООН в Україні, Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». К.: Ваїте, 2018. 36 с.
17. Дарієвська С. І. Досвід працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні (на прикладі ветеранів Антитерористичної операції)/ Дарієвська С. І., Марценюк Т. О. *Наукові записки НаУКМА*. Соціологія. 2020. Т. 3. С. 37-48.

18. Державна реабілітаційна установа «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля». URL: <https://www.mvk.if.ua/adaptsport/58706>
19. Державні будівельні норми України: Портал Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва. URL: https://e-construction.gov.ua/laws/doc_type=2.
20. Благодійний фонд «Право на захист». Офіційний сайт. URL: <https://r2p.org.ua/>.
21. Універсальний Дизайн. Інклюзивний коворкінг для центрів зайнятості: досвід впровадження мікро-проєкту з Універсального дизайну в Харкові. URL: <https://ud.org.ua/prikladi/sotsialni-ta-reabilitatsijniposlugi/365-inklyuzivnij-kovorking-dlya-tsentriv-zajnyatosti-dosvidvprovadzhennya-mikro-proektu-z-universalnogo-dizajnu-v-kharkovi>
22. Універсальний Дизайн. Офісна будівля «Access Living». URL: <https://ud.org.ua/prikladi/derzhavni-ustanovi/43-ofisna-budivlya-access-livingchikago-illinojs-ssha>.
23. Маршавін Ю. М., Фокас Л. М., Ляміна Л. Є. Методичні рекомендації щодо надання центрами зайнятості соціальних послуг роботодавцям. Київ: ІПК ДСЗУ. 2016. 55 с.
24. Козачук О. Соціально-економічне становище інвалідів в Україні та проблеми їх соціального захисту за умови трансформації економіки. *Україна: аспекти праці*. 2022. С. 12-16.
25. Медіа Inweb. URL: <https://inweb.ua/blog/ua/pro-vyklyky-ta-perspektyvu-korporativnoyi-soczialnoyi-vidpovidalnosti-v-ukrayini/>.
26. Портал Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?grants=hrantovuj-konkurs-karjerni-mozhlyvosti-dlya-molodi-z-invalidnistyu-vid-prohramy-usaid-mrijemo-ta-dijemo>.
27. Купалова Г., Лесько О. Зайнятість та професійна реабілітація осіб з обмеженими фізичними можливостями: проблеми і шляхи вирішення. *Україна: аспекти праці*. 2021. № 5. С. 4-11.

28. Доповідь неурядових організацій щодо виконання Україною Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю за 2015-2020 рр. Громадська неурядова організація «Боротьба за права». 2022. URL: http://tbinternet.ohchr.org/layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbol_no=INT%2fCRPD%2fNHS%2fUKR%2f21337&Lang=ru.
29. Силантьєва І. «Освіта та працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні: якою є реальна статистика?» [Blog post]/ 2018. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/society/osvita-ta-pratsevlashtuvannya-osib-z-invalidnistyu-v-ukrainiyakoyu-e-realna-statistika.htm>.
30. Тельна О. А. Професійна самореалізація людей з інвалідністю: український контекст. *Correction and rehabilitation innovations: implementation of European experience* : scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2023. P. 277–294.
31. Як насправді українське суспільство сприймає людей з інвалідністю? Соціологічна група «Рейтинг». 2023. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/yak_naspravdi_ukrainske_suspilstvo_stavitsya_do_lyudey_z_invalidnistyu.html.
32. Якимова Н. С. Дороніна О. А., Трегубов О. С. Соціальне підприємництво як засіб пожвавлення економіки регіону в умовах війни та повоєнного відновлення / VI Міжнародна науково-практична конференція «Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля». 2023. С. 29-33.
33. Українське товариство глухих (УТОГ). Офіційний сайт. URL: <https://utog.org.ua>.
34. Фонд соціального захисту інвалідів. Проекти та програми. URL: <https://fszi.gov.ua>.
35. Рух без бар'єрів. Програми підтримки підприємництва для людей з інвалідністю. URL: <https://ruhbbезbarier.gov.ua>.

36. Петрова, О. Професійна підготовка та реабілітація осіб з інвалідністю в Україні. *Журнал соціальних досліджень*, 7(3), 2020. С.45-57.
37. Шевченко Л. Інклюзивне працевлаштування осіб з інвалідністю: досвід українських громадських організацій. *Науковий вісник соціальної політики*, 5(2), 2021. С.89-103.
38. Inclusive Employment Foundation. Офіційний сайт. URL: <https://inclusivefoundation.org>.
39. Благодійний фонд «Zagoriy Foundation». Сайт. – URL: <https://media.zagoriy.foundation/speczproyekty/zasnovnyk-veterano-pizza-navit-soczialno-vidpovidalnyj-biznes-v-pershu-chergu-biznes/>.
40. Шевченко, Л. Професійний розвиток осіб з інвалідністю в Україні: сучасні тенденції та проблеми. *Журнал соціальної політики*, 6(1), 2021. С.89-102.
41. Громадська організація «Соціальна ініціатива». Програми розвитку підприємництва. URL: https://www.facebook.com/socialspaceua?_rdr.

ДОДАТКИ

Додаток А

Е аналіз				
ENVIRONMENT ETICAL	TECHNOLOGICAL	SOCIOLOGICAL	ECONOMIC	
<p>Висока регуляція громадського руху</p> <p>Порівняно безпечне природне середовище</p>	<p>Розвиток технологій</p> <p>Інноваційні технології на перетині різних галузей</p> <p>Інформаційна доступність широкому колу людей</p> <p>Розвиток ШІ</p>	<p>Соціальна активність населення</p> <p>Впровадження інклюзивних програм у бізнес</p> <p>Програми компенсації від Центру зайнятості</p>	<p>Пільгове кредитування малих та середніх підприємств</p> <p>Можливості грантової підтримки українськими та міжнародними організаціями малих та середніх підприємств</p> <p>Програми підтримки від Центру зайнятості</p>	<p>Україні</p> <p>іту</p> <p>го</p> <p>України</p>
<p>Погіршення екологічної ситуації</p>	<p>Труднощі із електропостачанням</p> <p>Нові технології з приготування кави та кондитерських виробів з більш конкурентною</p>	<p>Високий рівень стресу</p> <p>Міграція населення</p> <p>Демографічна ситуація в Україні</p>	<p>Низька платіжна спроможність населення</p> <p>Зростання цін на сировину (залежність від курсу валют), на енергоносії, відсутність</p>	<p>і виборів</p>

Додаток Б

ФІНАНСОВА МОДЕЛЬ

БЮДЖЕТ ЗАПУСКУ - 1 400 МЛН.ГРН.

Додаток В

ПЕРІОД ОКУПНОСТІ

-
16 міс.

ТОЧКА

БЕЗБИТКОВОСТІ **4**
міс. / **7** міс.

ЧИСТИЙ

ПРИБУТОК

150 ТИС.ГРН.

НА МІСЯЦЬ

ВИТРАТИ

200 ТИС.ГРН.

ЧИСТИЙ

ПРИБУТОК ЗА

ПЕРШИЙ РІК

1 МЛН.ГРН.

Рентабельність бізнесу (за 12 міс.)

